

שעור מורינו הרב יהודה גנס שליט"א שבת בהר בחקתי ע"ג:

במצות מעשר בהמה [בה מסתיימת פרשתנו וחומש ויקרא] מצינו מה שלא מצינו בשאר הקרבנות [חוץ מפסח], שהקרבת נאכל כולו לבעלים, ואין חיוב לתת מתנות כהונה כלל. שמא ע"פ פשוטו ביאור הדבר ע"פ מש"כ החינוך בטעם מצוה זו: "משרשי המצוה... כי יודע אלוקים שרוב בני אדם נמשכים אחר החומר... ולא יתנו נפשם בעמל התורה ובעסקה תמיד... ולכן בהעלות.. שנה שנה במקום שעסק החכמה והתורה שם והיא ירושלים, ששם הסנהדרין יודעי דעת ומביני מדע... ומתוך כך יהיה בכל בית ובית מישראל איש חכם יודע התורה... ובכן תמלא הארץ דעה... ויזכו למה שכתוב ונתתי משכני בתוכם...". ועל כן מכיון שתכלית המצוה היא אדרבה שהבעלים יאכלו את הקרבן בקדושה בירושלים, אין בקרבן זה מצות מתנות כהונה.

[שמא יש להוסיף ביאור בזה, שמהות המצוה היא לקדש את אכילתנו ומעשינו הגשמיים לעבודתו יתברך, וע"י שעשירית מבהמותיו אוכל אדם בתורת קרבנות, ע"י זה מקדש את כל מעשיו לשמו יתברך. (שוב מצאתי שכיונתי בזה לדבר רבינו הגרש"ר הירש זצ"ל, יעוין בכל דבריו הנפלאים בענין זה).

ואולי לכן ספר ויקרא מסיים דוקא במצוה זו, שזוהי תכלית כל ספר תורת כהנים השראת השכינה בישראל, ע"י קידוש כל מעשיהם לשמו יתברך.]

בדין המקיים מצוה מספק בשני דברים האם יברך

א] איתא בעירובין (דף נ.) "יצאו שנים בעשירי וקראן עשירי, עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה", וכתב רש"י (ד"ה והרי) וז"ל: "והשתא דקראו בבת אחת, ולא ידע הי עשירי גמור והי אחד עשר שנקרא עשירי, בעו תרוייהו תנופת חזה ושוק וסמיכה, ולכי אומר לי דאינו מברך על התנופה ועל הסמיכה דלא ליהוי ברכה לבטלה."

ב] ודברי רש"י צ"ע מדוע יש כאן ברכה לבטלה, הלא ממה נפשך סומך ומניף את השלמים המחוייבים בסמיכה ותנופה, אלא שאינו יודע באיזו בהמה מקיים מצוותו, וצ"ב.

ג] ועל כרחך כוונת רש"י דמשום הפסק הויא ברכה לבטלה, שאם יזדמן ויסמוך או יניף את המעשר תחילה, יש כאן הפסק בין הברכה לסמיכת השלמים, וממילא ברכתו לבטלה.

[אמנם צ"ע מדוע הוי הפסק, האם משום שמעשה כזה חשיב היסח הדעת כדיבור והוי הפסק. או משום ששהה יותר מכדי דיבור בין הברכה למצוה, וס"ל לרש"י כשיטת שבלי הלקט שהביאו בב"י ובמג"א בסי' ר"ו (ס"ק ד') דשהייה יותר מכדי דיבור הויא הפסק והפסיד ברכתו, ודלא כשיטת האבודרהם שהביא המג"א שם דס"ל דלא הוי הפסק.]

ד] והנה בב"י סימן ל"ג כתב בשם הסמ"ג והתרומה דמאחר שלא הוכרעה (לשיטתם) ההלכה בסדר הנחת הפרשיות בתפילין אם כרש"י או כר"ת, יעשה האדם ב' זוגות תפילין ויברך ויניח זוג אחד ויורידו מיד ויניח את הזוג השני.

ובמקראי קודש (סוכות ח"ב סימן מ') כתב שמדברי הראשונים האלו מבואר דלא כדברי רש"י בעירובין, דלרש"י אם יניח קודם את הזוג שאינו כשר הוי הפסק, וממילא אינו יכול לברך כלל.

ה] והנה מפורסם בשם הגר"ח מבריסק דמי שיש לו ב' אתרוגים, אחד בודאי אינו מורכב אולם איננו מהודר, והשני מהודר אולם ספק מורכב, יטול את המהודר קודם, שאם יטול את הכשר קודם הרי יצא ידי מצוותו ושוב אינו יכול לקיים ההידור.

ו] ובמקראי קודש (שם) הביא ששאל הגר"צ"פ פרנק את הגר"יז מבריסק על דברי אביו הגר"ח מדברי רש"י בערובין הנ"ל, דלדברי רש"י אם האתרוג המהודר הוא מורכב, הרי נטילתו מפסיקה בין הברכה לנטילת האתרוג הכשר, ונמצא שבירך לבטלה.

ז] והגר"יז השיב, דבנטילת ד' מינים הלא קיי"ל שאם כל ארבעת המינים לפניו יכול ליטלם בזה אחר זה, (וכמש"כ בשו"ע סי' תרנ"א סי"ב), וא"כ ידי נטילת שלושת המינים האחרים יצא אף אם האתרוג המהודר הינו מורכב, ונמצא שלא היה הפסק בין ברכתו לתחילת המצוה.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

ח] ובמקראי קודש (שם) תמה על תירוץ זה, דהלא בנטלם בזה אחר זה ושח ביניהם צריך לברך על כל אחד בפני עצמו, וא"כ אם יש כאן הפסק כלפי נטילת האתרוג עדיין יתחייב לברך על האתרוג בפני עצמו (באם היה המורכב פסול), עיי"ש.

ותמיהתו אינה מובנת לי, שמכיון שעם נטילת האתרוג הפסול הרי הוא עסוק בנטילת שאר הג' מינים, מדוע יחשב הדבר כהפסק בין הברכה לנטילת האתרוג הכשר.

ט] אולם עיקר תירוצו של הגרי"ז קצת צ"ע, דהלא רק בדיעבד יצא כשנטלם בזא"ז (ולר"ת אף בדיעבד לא יצא), וא"כ אם לעצת הגר"ח צריך לכוון שידי מצוות ג' המינים יצא מיד אף אם האתרוג פסול, א"כ לא קיים את המצוה לכתחילה באופן הראוי.

י] ולכאור' נראה דלא דמו כלל מצוות תפילין ולולב למצוות סמיכת ותנופת שלמים, דבשלמים אין המצוה מוטלת על האדם, אלא הקרבן מחייב את האדם במצוות אלו, ואם אין לו קרבן אינו מחויב במצוה. ועל כן אם הפסיק בסמיכת המעשר בין הברכה לסמיכת השלמים הוא ברכתו לבטלה, אולם במצוות המוטלות על האדם וכדי לקיימם הוא צריך לעשות גם את כל אופני הספק מסתבר שכל ההתעסקות בזה הרי היא מצרכי המצוה ואי אפשר להחשיבה כהפסק, והלא אף האומר הביאו מלח הביאו לפתן או תנו לפלוני לאכול לא חשיב הפסק משום שהוא מצרכי הסעודה, וכ"ש הכא שכדי לצאת ידי חובתו עושה הוא את כל אופני הספק.

ולפי זה אין מחלוקת בין רש"י לבין הסמ"ג וספר התרומה, דדברי רש"י נאמרו דוקא על מצוות מחמת הקרבן שבהם מעשה הספק חשיב הפסק, ודבריהם נאמרו על מצוות המוטלות על האדם שבהם אין כאן הפסק, וכנ"ל.

וגם לא קשה כלל על דברי הגר"ח שבנטילת ד' המינים שהיא מצוה חיובית הרי כל התעסקותו כדי לצאת המצוה בהידור הינה מצרכי המצוה, ועל כן אין כאן הפסק כלל.